

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 22 september 2010

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om idrott och genus på idrottsforum.org

Läs mer om idrott och medier på idrottsforum.org

Läs mer om olympiska spel på idrottsforum.org

Det symbiotiska förhållande som enligt Knut Helland existerar mellan sport och medier har gjort studiet av just sportmedier och mediasport till en egen subdisciplin inom såväl medie- och kommunikationsvetenskap som idrottsvetenskap. Forumets välfyllda **Mer om-sida för idrott och medier** talar härvidlag sitt tydliga språk. Inte sällan handlar undersökningar av representationen av sport i medier om genusaspekten; att räkna kvinnliga atleter i olika idrotter och event är en forskningsinriktning som nått vägs ände – vi vet nu att idrotten speglar samhället när det gäller manlig dominans och patriarkala maktstrukturer. Det naturliga steget vidare är att söka fördjupad förståelse av frågeställningens komplexitet utifrån modern feministisk teori, och det steget tas mer än en gång i en nytkommen antologi sammanställd av Pirkko Markula, *Olympic Women and the Media: International Perspectives* (Palgrave Macmillan). Boken undersöker hur kvinnliga idrottare var representerade vid 2004 års olympiska spel genom kvalitativ textanalys av medierapporteringen i Asien, Europa och USA. Forumets specialist i detta område, såväl när det gäller modern feministisk teori som kvinnor i olympiska spel, är Helena Tolvhed, och hennes recension av boken är insiktsfull och informativ. Tolvhed påvisar bokens svagheter, av vilka den allvarligaste är av redaktionell art, men låter dem inte skymma det faktum att de här rör sig om ett viktigt bidrag till kunskapsläget om sport, medier och kvinnans plats i bägge sammanhangen.

Mediesport och genusteori

Helena Tolvhed

Historiska studier, Malmö högskola

Pirkko Markula (red)

**Olympic Women and the Media:
International Perspectives**

260 sidor, inb.

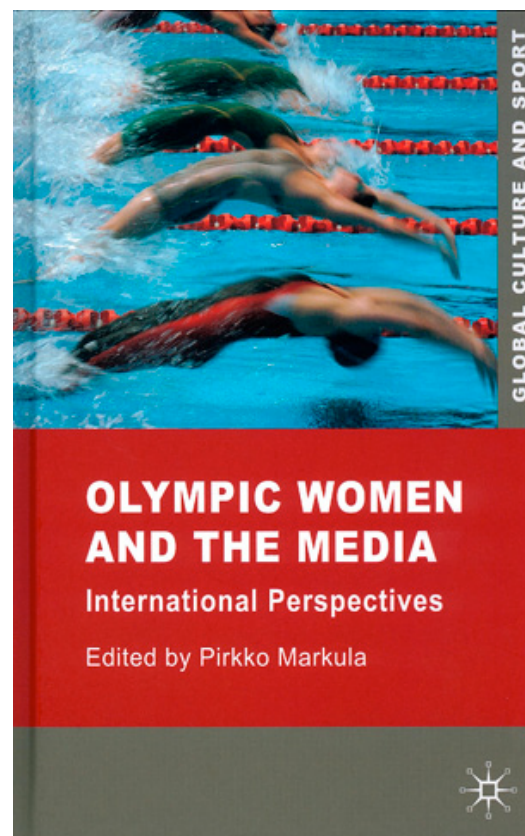
Basingstoke, Hamps.: Palgrave

Macmillan 2009 (Global Culture and Sport)

ISBN 978-0-230-22284-7

Antologin *Olympic Women and the Media*, med Pirkko Markula som redaktör, samlar bidrag från tio olika nationella sammanhang. Tyvärr behandlar endast två av delstudierna länder utanför västvärlden – Kina och Korea – medan övriga åtta fokuserar Kanada, Finland, USA, Storbritannien, Holland, Nya Zeeland, Spanien och Schweiz. Det är här inte i första hand fråga om kvantitativa komparationer av varierande spaltutrymme för män och kvinnor i olika länder, utan om kritiska och dekonstruerande läsningar av pressmaterial från OS.[1]

Att endast pressmediet undersöks innebär givetvis en begränsning. Likaså har representationsstudien sina givna begränsningar; analyserna stannar vid hur publiken tilltalas och de subjektspositioner som upprättas genom text och bild. Av kommunikationsprocessens tre steg (produktion-budskap-publik) undersöks endast ett. Avgränsning på bredden ger dock, vilket kommer att diskuteras nedan, ökade

möjligheter till fördjupning. Och som påpekas i antologins inledning står pressmediet alltjämt för en lokal och nationell uttolkning ("reading") av det globaliserade sportevenemanget OS, och är därmed väl lämpat för komparation.

Utöver de tio delstudierna rymmer antologin två inledande kapitel. Markulas inledning ger en ram som placerar in bidragen i en tradition av feministisk teoribildning. Tre övergripande feministiska medieteoritiska perspektiv presenteras: det liberala med inriktning på lika rättigheter, den Gramscinpirerade ideologikritiken som fokuserar hur patriarkala hegemonirelationer och ideologsystem exkluderar och marginaliserar kvinnor även då formella rättigheter föreligger, och slutligen den poststrukturalistiska feminismen i vilken identiteter som t ex genus betraktas som "flytande" och kontextuella, och dessutom sammanflätade med andra sociala maktdimensioner som klass, nation, etnicitet och sexualitet. Med poststrukturalistiska utgångspunkter är uppgiften för den feministiska forskning som har sportjournalistik som studieobjekt inte längre någonting så rättframt som att exponera sportens patriarkala, manipulativa ideologi och frigöra en förtryckt, tydligt avgränsad grupp ("kvinnor"). Här behövs istället en belysning av medieframställningar som del av de komplexa maktförhållanden som också formar människors identiteter.

I sitt artikelbidrag längre fram i antologin fortsätter Markula med inspiration från Derrida sina resonemang från inledningskapitlet. Hon reflekterar självkritiskt och intressant kring en egen studie om den finska pressens bevakning av OS i Aten 2004 och sätter fingret på ett högst relevant dilemma; om forskares analysverktyg tar avstamp i att en uppsättning egenskaper och praktiker kodas som manliga respektive kvinnliga, hur kan vi då undvika att själva bli en del i reproduktionen av dessa könade kulturella stereotyper? Binäriteten blir ett fängelse där även forskaren är fånge, och där det maskulina ofta framstår som det eftersträvansvärda. Dekonstruktion och upplösning av kategorier blir då nödvändig, och jag håller med Markula om att idrottskvinnan som gränsöverskridande figur bär på en spännande potential. Jag instämmer också i påpekandet om vikten av att undvika förenklingar och att se att utmaningar kan ta sig olika former och uttryck; t ex kan även den idrottskvinna som är blond, smal och attraktiv stå för någonting subversivt (kanske just på grund av sin blondhet och attraktivitet).

» *Binäriteten blir ett fängelse där även forskaren är fånge, och där det maskulina ofta framstår som det eftersträvansvärda.*

Detta dilemma tas också upp av Montserrat Martin, vars essä om spansk sportjournalistik tar den annorlunda formen av en diskussion mellan studenter och lärare i ett klassrum. Teoretiskt avstamp tas i filosofen och psykoanalytikern Luce Irigarays försök att förstå könsskillnad bortom motsatspar, och Martin ställer den för samtida feministiskt tänkande så brännande frågan om hur en frigörelse som utgår från att könsskillnader är undanlidande, konstruerade och "ovetbara" ser ut. Vilka visioner formulerar den feministiska medieforskningen egentligen, vilka representationer av (idrotts-) kvinnor och män det är som vi önskar oss? För slutmålet kan väl knappast vara en uniform, "okönad" standardrepresentation av Idrottaren?

Denna antologis främsta styrka är dock att dess tolkningsramar är betydligt vidare än enbart "kvinnor och män". Flera bidrag diskuterar hur kolonialhistoria, migrationsströmmar och "multikulturalitet" påverkar sportjournalistikens innehåll vid nationellt laddade evenemang som OS. Toni Bruce reser – berättigt – ett varningens finger mot att alltför okritiskt hylla idrottskvinnors ökande synlighet vid stora evenemang som OS, eftersom detta är villkorat av nationalismens fortsatt starka kulturella genomslag (s. 155). Laura Hills och Eileen Kennedys kapitel om brittiska löparen och dubbla guldmedaljören (2004) Kelly Holmes fångar hur en svart kvinna med arbetarklassbakgrund utmanade, men också på olika sätt kom att inordnas i, sportjournalistikens hjältenarrativ. De hävdar att hennes hudfärg möjliggjorde representationer av henne som stark, beslutsam, nästan aggressiv på ett sätt som inte hade varit möjligt för en vit brittisk idrottskvinna. På ett liknande sätt gör Margaret MacNeill en postkolonial läsning av den kanadensiska pressens framställning av häcklöparen Perdita Felicien utifrån en "rasifierande blick" (*the racialised gaze*).

Viss repetition mellan artiklarna uppträder genom att artikelförfattarna anknuter till ett gemensamt forskningsläge kring genus och sportjournalistik. Upprepningar har förvisso viss pedagogisk poäng genom att skillnader och likheter framträder. Exempelvis framhåller Eunha Koh att kombinationen av konfucianism och nationalism omöjliggör sexualisering av koreanska olympier i koreansk press (däremot sexualiserar utländska kvinnor), medan de även i väst förekommande konventionerna tårar och referenser till moderskap eller rollen som hustru är vanliga. I viss mån har redaktören försökt att förebygga upprepningar genom ett metodkapitel, skrivet av Markula och Judy Liao, där diskursanalytiska perspektiv presenteras. Som illustrativt exempel används här TV-reklamfilmen "This is who I am" från Women's National Basketball Association, vars visuella, audiella och intertextuella uppbyggnad och beståndsdelar plockas isär och analyseras för att visa en komplex diskurskarta över en kvinnlighet som är stark, handlingskraftig och vanlig men samtidigt glamourös och attraktiv. Med inspiration från Foucault diskuteras också hur femininitet samartikuleras med den djupt individualistiska nyliberala etik som präglar dagens professionella idrott. Tillsammans med de exemplifieringar som ges genom de påföljande antologibidragen är detta metodkapitel användbart, inte minst för uppsatsskrivande studenter i ämnet.

Antologin *Olympic Women and the Media* har flera förtjänster. Den är teoretiskt ambitiös i sitt inledande anslag, metodfrågorna tas på allvar och delstudierna har geografisk och kulturell spännvidd. Flera av dess kapitel lyckas

problematisera på djupet och föra analysen bortom det uppenbara och redan kända. På minussidan finns dock att de komparativa slutsatserna i alltför hög grad överlämnas åt läsaren genom avsaknaden av ett sammanknytande och fördjupande kapitel som relaterar delstudiernas resultat till varandra.

Sammantaget visar antologin på ett övertygande sätt att mediasporten utgör ett fruktbart objekt för genusteoretiska analyser av representation av kroppar och kroppslig aktivitet. I OS-bevakningen framställs kvinnliga olympier och deras prestationer i det spänningsfyllda utrymmet mellan genus och nationellt representantskap. Här finns motstånd och stereotyper, men också emanciperande – rentav *queera* – möjligheter. Användningen av teoretiker som Derrida, Foucault och Irigaray borgar för viss snårighet, men ambitionen att på allvar ge sig i kast med teori och filosofi är spännande och lovvärd. Självt är jag övertygad om att idrottskvinnan som kulturellt gränsöverskridande figur har potential att inte bara tjäna som illustrativt exempel, utan också bidra till att föra samtalen framåt. Jag ser gärna mer av sådana teoretiskt ambitiösa ansatser också i det skandinaviska idrottsforskningssammanhanget, där genusresonemangen ibland framstår som slentrianmässigt ”common sense” och avslöjar en brist på djupare förtrogenhet med – och ödmjukhet inför – den feministiska forskningstraditionen och teoribildningen.

[1] Mer kvantitativt inriktade studier av pressbevakning av OS i Aten i 18 länder världen över återfinns dock i den delvis besläktade antologin *Sportswomen at the olympics: a global content analysis of newspaper coverage*, Toni Bruce, Jorid Hovden, Pirkko Markula (eds.), Rotterdam: Sense 2010.

© **Helena Tolvhed 2010.**

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com